

Pohledy na optimalizaci Armády ČR

V současné době je vojenskými odborníky často diskutována otázka optimalizace naší armády. Pod tímto pojmem je nezbytné chápat určitý proces rozvoje AČR, v němž organizační, technické a ekonomické procesy probíhají tak, aby byla armáda schopna splnit stanovené úkoly při minimálních nákladech. Klíčem k tomuto procesu je analýza bezpečnostní situace ve světě a v Evropě a zejména její možné dopady na ČR z pohledu zachování územní celistvosti a svrchovanosti státu.

Kromě toho optimalizaci AČR bude nezbytné chápat a posuzovat ještě minimálně z dalších dvou pohledů.

Prvním bude schopnost naší armády zabezpečit obranu státu proti vnějšímu protivníkovi samostatně, bez spojenců, případně bez členství v určité obranné alianci. To znamená, že armáda by měla být bez cizí pomoci sama schopna věrohodně odstrašovat a vést aktivní obranu i proti silnějšímu protivníkovi útočícímu z jakéhokoliv směru.

Druhým pohledem by měla být schopnost AČR zabezpečit obranu republiky v rámci členství v bezpečnostních strukturách. To znamená být schopna zabezpečit obranu státu ve spolupráci se spojenci, ale také být připravena podílet se na plnění spojeneckých závazků, vyplývajících z uzavřených smluv a dohod, i pod spojeneckým velením.

K tomu, abychom mohli armádu k plnění těchto úkolů optimalizovat, bude nezbytné stanovit metodu určitého postupu nebo způsobu jak optimalizaci AČR dosáhnout.

Způsoby optimalizace AČR

Základní způsoby optimalizace naší armády jsou podle mého názoru dva. Oba mají společný vstup, kterým je analýza bezpečnostní situace ve světě a v Evropě, predikce možných rizik a ohrožení státu a z nich vyplývající konkrétní úkoly pro AČR. V dalších krocích se však oba způsoby rozcházejí.

První způsob, který pokládám za rozhodující, je založen na úkolech armády odvozených z analýzy bezpečnostní situace a jejich možných dopadů na ČR, tedy z analýzy možných rizik a konkrétních ohrožení státu.

Další postup by měl být takový, že na základě konkrétní analýzy současného stavu armády budou stanoveny její silná a slabá místa, počty osob, výzbroje, techniky a materiálu s dodržáním limitů stanovených přijatými dohodami, dále pak bude stanovena i organizační struktura a dislokace válečné rozvinuté armády.

Na základě takto stanovených počtů, organizační struktury a dislokace válečné armády se stanoví počty, struktura a dislokace mírové armády, která musí zabezpečovat svoje mobilizační rozvinutí a také plnění úkolů při eliminaci nevojenských ohrožení státu. Státní orgány by pak měly zabezpečit potřebné finanční náklady spojené s výstavbou a udržováním této mírové armády včetně nákladů na udržování potřebné výzbroje, bojové techniky a zásob materiálu pro válečně rozvíjenou armádu.

Rozhodující je, že optimalizaci odvozujeme od úkolů, které by měla armáda v případě vnějšího ohrožení státu plnit. Samozřejmě, že přihlížíme i k ekonomickým možnostem státu, které však ovlivňují pouze dobu vybudování takovéto optimální armády.

Druhý způsob vychází z předpokladu, že dominantním kritériem pro optimalizaci jsou finanční prostředky, které mohou být státem maximálně ročně vynaloženy na výstavbu armády. V tomto případě je toto kritérium určující a ostatní jsou mu podřízena.

Postup by měl být takový, že nejdříve se stanoví počty, organizační struktura a dislokace mírové armády, její výzbroj, bojová technika a materiální zabezpečení s ohledem na množství vyčleněných finančních prostředků. Z této mírové funkční armády se na základě jejich mobilizačních možností stanoví počty, struktura, výzbroj a materiál válečné rozvinuté armády a dále se stanoví její operační a bojové možnosti k plnění úkolů vyplývajících z možných ohrožení státu. Tato armáda zřejmě nebude schopna požadované úkoly splnit stoprocentně, ale pouze zčásti, čili bude nezbytné znovu stanovit v těchto úkolech určité priority.

To jsou dva základní způsoby optimalizace, které však mohou být různě kombinovány v závislosti na bezpečnostní situaci ve světě a v Evropě, na situaci v ekonomice státu, ale i konkrétní situaci v armádě.

Od těchto způsobů se pak odvíjí jednotlivé kroky optimalizace armády, které musí vždy zabezpečovat efektivní využívání přidělených finančních prostředků.

Provedení procesu optimalizace, jak již bylo uvedeno, tedy spočívá ve stanovení optimálních počtů osob, výzbroje, bojové techniky a zásob materiálu, ve stanovení optimální organizační struktury orgánů velení a vojsk AČR a jejich dislokace.

Počty osob, výzbroje, bojové techniky a množství zásob

Mírové počty osob, výzbroje a bojové techniky jsou limitovány uzavřenými dohodami OBSE, které zůstaly v platnosti i po rozpadu bipolárního světa. Těmito počty sledovaných druhů výzbroje (zejména těžké) je však limitována i válečně rozvinovaná armáda. Je to způsobeno tím, že výroba či nákup těchto druhů zbraní v době ohrožení (případně ve válečném stavu) by byla velmi složitá a rovněž těžce realizovatelná. Důvodem je, že u většiny uvažovaných těžkých zbraní nejsme výrobcí a vyšší počty takovéto výzbroje v míru nelze na území státu skladovat.

Jiná situace je v počtech osob a v lehké výzbroji. Jestliže se podíváme na demografický vývoj mužské populace, vidíme, že počet chlapců narozených v letech 1974 až 1988 soustavně klesá a tento trend zůstává v dalších letech zachován. Současně se zvyšuje procento trvale a dočasně neschopných výkonu vojenské základní služby. Podstatný úbytek brančů způsobuje i civilní služba. Tyto okolnosti vyžadují, abychom se více soustředili na profesionalizaci mírové armády. Ta početní nedostatky brančů a odvedenců pokrývá několikaletou službou profesionálů.

Mírová armáda však současně cvičí vojenské odbornosti pro armádu válečně rozvinovanou a jejich počet současně s úbytkem vojáků základní služby bude klesat. **Prozatím je počet záloh schopných k povolání do válečně rozvinuté armády dostatečný, ovšem kvalita jejich vycvičenosti každým rokem klesá.** Jejich pravidelná příprava totiž vyžaduje vynakládání značných finančních prostředků, které nejsou vždy k dispozici.

Počty lehké výzbroje jsou v podstatě neomezené, protože je možné ji soustavně vyrábět, včetně munice. K tomu máme v případě potřeby i určité výrobní kapacity.

Celkově však tato situace vyžaduje optimalizovat počty osob a výzbroje válečné i mírové armády na základě jí stanovených konkrétních úkolů a přidělených finančních prostředků.

Organizační struktury orgánů velení a vojsk

Optimalizace válečných organizačních struktur orgánů velení a vojsk AČR by měla vycházet rovněž z úkolů předpokládaných plnit armádou při vojenském ohrožení státu a také ze stanoveného počtu osob, výzbroje a bojové techniky.

Orgány velení by měly být členěny na strategickou, operační a taktickou úroveň s dodržением jedno až dvoustupňového velení na každé z nich. Ideální stav v jednotlivých orgánech velení a řízení by měl být takový, aby nevyžadoval při přechodu z mírového stavu na válečný provedení velkých změn. Toho však *nelze zcela dosáhnout*, zejména *na strategické úrovni*. Je to způsobeno především rozdílnou působností těchto orgánů v míru a za války. Pouze *dílčí změny v organizační struktuře* při přechodu z mírového na válečný stav by měly být *na operační úrovni*. *Na taktické úrovni* by měly být organizační struktury *prakticky totožné*, lišící se pouze nižším stupněm jejich mírové naplněnosti.

Systém velení a řízení by měl být tvořen tak, aby byl spolehlivý, odolný, hierarchicky členěný, vzájemně propojený a také dostatečně efektivní.

V zájmu rychlého a kvalitního plnění úkolů by mělo být na operační úrovni odděleno velení polním vojskům od velení prostředkům předurčených k obraně teritoria.

Velení polním a vzdušným silám by mělo být považováno za věc koaliční jurisdikce, zatímco velení silám územní obrany by mělo být považováno za věc národní.

Všechny stupně velení a řízení by měly být postupně vybaveny informační technikou plně kompatibilní s NATO a jejich organizační struktura by měla odpovídat organizační struktuře obdobných orgánů této aliance. Přitom prioritně (do roku 2005) by měly být vybaveny pozemní a vzdušné síly a ostatní podle možností. S tím souvisí i zabezpečení jazykové připravenosti velitelů a štábů AČR.

Pro řešení nevojenských ohrožení by měl být v míru připraven na strategickém stupni krizový orgán, jehož struktura by tvořila jádro orgánu vytvářeného pro velení a řízení AČR za války.

Organizační struktura svazků a útvarů AČR by měla odpovídat úkolům vojsk, plněným při možném vojenském ohrožení státu. Tyto struktury by měly být funkční, životaschopné, aby plnily již v míru základní úkoly bez jejich dodatečného posilování osobami z jiných svazků a útvarů.

Na základě předpokládaných úkolů by měl být rovněž stanoven maximální rozsah svazků a útvarů, s přihlédnutím k omezeným počtům výzbroje a bojové techniky a také stanoveny správné poměry počtů osob mezi pozemními a vzdušnými silami i po družích vojsk uvnitř těchto sil. Organizační struktury by měly být typové. V míru by měly být schopny účinně plnit úkoly odstrašování, zabezpečovat přípravu záloh a údržbu uložené techniky pro válečně vytvářené útvary.

Pro doplňování armády bude nezbytné zachovat princip všeobecné branné povinnosti. Svazky a útvary budovat jako poloprofesionální nebo alespoň se zvýšenou mírou profesionalizace. Je nutno vytvořit pouze dva typy útvarů. **Mírové**, jejichž organizační

struktura i naplněnost by byla totožná s válečnou strukturou a naplněností, a pak **válečně vytvářené**, které by byly rozvinovány na bázi základů techniky, s organizačním jádrem.

Tento systém by podstatně zjednodušil uvádění naší armády do bojové a mobilizační pohotovosti a umožnil by také snížit počet lhůt pohotovosti stanovovaných pro svazky a útvary. Navíc by umožnil navazovat na „kritéria použitelnosti vojsk“ stanovená normami *SHAPE*.

Na operačním stupni by se podstatně posílila úloha teritoria vytvořením orgánů velení již v míru. Ty by řešily veškeré mobilizační úkoly, součinnostní úkoly s orgány státní správy, zabezpečovaly by činnosti polních vojsk a plnily další úkoly na teritoriu, včetně přípravy záloh v míru.

Orgán velení vytvořený pro polní vojsko by měl podřízeny pouze svazky a útvary mírově naplněné, rozmístěné po celém teritoriu státu, vysoce mobilní, předurčené jak pro mírové, tak i pro válečné operace. Byl by oprostěn od plnění mobilizačních úkolů, jež by za něj řešily teritoriální orgány velení, podřízené Generálnímu štábu AČR.

Vzdušné síly by byly tvořeny na operační úrovni jedním orgánem velení, který by velel svazkům a útvarům letectva i protivzdušné obrany.

* * *

Základním předpokladem úspěšnosti optimalizace AČR by měla být úměrnost finančních nákladů vynaložených na její provedení. Struktura naší armády, její vyzbrojení a dislokace by tedy měla odpovídat nejen předpokládaným úkolům, lidským zdrojům, ale i finančním možnostem státu, protože jedině tak se bude armáda, schopná obrany státu, intenzivně připravovat a v souladu s rozvojem nejnovějších poznatků vědy i vyzbrojovat.

Optimalizace AČR musí zabezpečit:

- ♦ armádu jako stabilní a účinný prvek obranného systému státu, tvořený vlastními silami a prostředky,
- ♦ možnost začlenění armády do systému kolektivní obrany celoevropské bezpečnosti,
- ♦ posílení bezpečnosti Severoatlantické aliance.